

CUPRINS

ABREVIERI.....	11
-----------------------	-----------

CAPITOLUL I

CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND PROCESUL PENAL

ȘI DREPTUL PROCESUAL PENAL	13
---	-----------

Secțiunea I

Noțiuni introductive privind procesul penal.	13
--	-----------

1. Noțiunea, esența și scopul procesului penal.	13
--	----

2. Funcțiile procesului penal.....	18
------------------------------------	----

3. Fazele procesului penal.	21
----------------------------------	----

Secțiunea II

Drept procesual-penal: ramură distinctă de drept.....	26
--	-----------

1. Definiția, sistemul, sarcinile și importanța dreptului procesual-penal.	26
---	----

2. Normele juridice procesual-penale, structura și clasificarea lor.....	28
--	----

3. Sancțiunile procesual-penale.	30
---------------------------------------	----

4. Faptele și raporturile juridice procesual-penale.....	37
--	----

5. Garanțiile procesual-penale.	40
--------------------------------------	----

6. Aplicarea legii procesual-penale.	42
---	----

7. Interpretarea normelor juridice procesual-penale.....	46
--	----

8. Izvoarele dreptului procesual-penal.....	49
---	----

9. Legăturile dreptului procesual-penal cu alte ramuri de drept.....	52
--	----

CAPITOLUL II

PRINCIPIILE PROCESULUI PENAL.....	55
--	-----------

1. Noțiunea, sistemul și însemnătatea principiilor procesului penal.	55
---	----

2. Esența principiilor procesului penal.	58
---	----

CAPITOLUL III

PARTICIPANȚII PROCESULUI PENAL.....	116
--	------------

Secțiunea I

Considerații preliminare.	116
---------------------------------------	------------

1. Noțiunea și clasificarea participanților procesului penal.....	116
---	-----

2. Incompatibilitatea, abținerea și recuzarea în procesul penal.	118
---	-----

Secțiunea II

Organele judiciare	125
1. Instanța de judecată și judecătorul.....	125

Secțiunea III

Părțile în procesul penal.....	132
1. Victima și partea vătămată	132
2. Bănuitul, învinuitul și inculpatul	137
3. Partea civilă și partea civilmente responsabilă.....	145

Secțiunea IV

Persoanele care apără și reprezintă interesele părților.....	149
1. Apărătorul.....	149
2. Reprezentanții și succesorii.....	157

Secțiunea V

Participanții care contribuie la desfășurarea procesului	167
1. Martorul.....	167
2. Expertul.....	174
3. Specialistul.....	177
4. Interpretul și traducătorul.....	178
5. Asistentul procedural.....	180
6. Grefierul.....	181

CAPITOLUL IV

PROBATORIUL PROCESUAL-PENAL	184
--	------------

Secțiunea I

Teoria generală a probelor.....	184
1. Noțiuni introductive privind probatoriul procesual-penal.....	184
2. Obiectul și limitele probatoriului procesual-penal.....	185
3. Etapele probatoriului.....	188
4. Noțiunea de probă și mijloc de probă în procesul penal.....	193
5. Cerințele față de probă.....	196
6. Protecția probelor în procesul penal.....	199
7. Clasificarea probelor.....	200

Secțiunea II

Mijloacele de probă și procedeele probatorii (modalități de obținere a lor)	203
1. Declarațiile părților și ale martorilor.....	203

2. Dispunerea și efectuarea expertizei.	235
3. Corpurile delictive și procedeele de descoperire și ridicare a înscrisurilor și ale mijloacelor materiale de probă.	245
4. Procesele-verbale ale acțiunilor de urmărire penală și ale cercetărilor judecătorești.	272
5. Documentele-mijloc de probă în procesul penal.	275
6. Înregistrările audio sau video și fotografiile.	276
7. Constatările tehnico-științifice și medico-legale.	279

CAPITOLUL V

MĂSURILE PROCESUALE DE CONSTRÂNGERE

ÎN PROCESUL PENAL.....281

Secțiunea I

Reținerea.....281

1. Definiția și temeiurile reținerii281
2. Procedura reținerii și eliberării persoanei reținute.....286

Secțiunea II

Măsurile preventive290

1. Generalități privind măsurile preventive.290
2. Procedura aplicării măsurilor preventive.....294
3. Înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a măsurilor preventive304
4. Chestiuni complementare la aplicarea măsurilor preventive309

Secțiunea III

Alte măsuri procesuale de constrângere310

1. Considerații generale310
2. Procedura aplicării.311
3. Măsurile asiguratorii.....316

CAPITOLUL VI

CHESTIUNI PATRIMONIALE ÎN PROCESUL PENAL323

1. Acțiunea civilă în procesul penal.....323
2. Intentarea, asigurarea și soluționarea acțiunii civile în procesul penal.324
3. Cheltuielile judiciare.....331

CAPITOLUL VII

TERMENELE ȘI ACTELE ÎN PROCESUL PENAL	335
1. Termenele în procesul penal, importanța și modul de calculare a lor.	335
2. Actele în procesul penal și clasificarea lor	339
3. Cereri și demersuri în procesul penal.	344
4. Citarea participanților în proces.	345
 BIBLIOGRAFIE RECOMANDATĂ	 351

ABREVIERI

- alin. – aliniat și derivatele;
- art. – articol și derivatele;
- CA – Curtea de apel
- C.C. – Codul civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova Nr. 1107–XV din 06 iunie 2002;
- CtEDO – Curtea Europeană pentru Drepturile Omului;
- CEDO. – Convenția Europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 04.11.1950;
- CPC. – Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 225–XV din 30 mai 2003;
- CP – Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 985–XV din 18 aprilie 2002;
- CP CSJ – Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție;
- CPP anterior – Codul de procedură penală al Republicii Moldova, aprobat prin Legea R.S.S. Moldovenești din 24 martie 1961 (Veștile Sovietului Suprem al R.S.S. Moldovenești, 1961, nr. 10, art. 42), cu modificările ulterioare;
- CPP – Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 122–XV din 14.03.2003;
- CRM – Constituția Republicii Moldova;
- DCC – Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova;
- HP CSJ – Hotărârea Plenului Curții Supreme de justiție;
- HCC – Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova;
- DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948;
- etc. – etcetera;
- nr. – număr și derivatele;
- ONU – Organizația Națiunilor Unite;
- p. – pagină și derivatele;
- par. – paragraf și derivatele;
- §. – paragraf și derivatele;
- pct. – punct și derivatele;
- R.M. – Republica Moldova;
- s.a. – subliniat de autori.

Capitolul I

Considerații generale privind procesul penal și dreptul procesual penal

Secțiunea I

Noțiuni introductive privind procesul penal.

1. Noțiunea, esența și scopul procesului penal.

Săvârșirea infracțiunii duce la nașterea raportului juridic de drept penal. Conținutul acestui raport cuprinde dreptul statului de a trage la răspundere penală infractorul și obligația acestuia de a suporta consecințele faptei sale. Pentru a soluționa un atare conflict, ce s-a iscat între stat și infractor, este necesară o activitate succesivă din partea statului. De aceea, în orice stat există organe competente de a soluționa cauzele penale, organe ce desfășoară o activitate denumită **proces penal**.

Procesul penal derivă, pe de o parte, de la cuvântul latinesc „*processus*” (înaintare, desfășurare, progres), care în materie juridică este definită ca o activitate consecutivă, desfășurată în vederea rezolvării unui litigiu, iar pe de altă parte de la cuvântul latinesc „*poenaliss*” (pedeapsă, penalitate, sancțiune), care semnifică aplicarea pedepselor celor vinovați de săvârșirea infracțiunilor.

Noțiunea de **proces penal**, aidoma altor noțiuni, posedă unele trăsături specifice care permit a-i elucida esența, a o defini și a o deosebi de alte noțiuni, categorii sau instituții juridice.

1. Procesul penal este, în primul rând, o activitate, dinamică, evolutivă, care se manifestă foarte complex. În cadrul lui au loc un șir de activități, acțiuni mai restrânse (de exemplu, împărțirea procesului în mai multe faze și etape). Fiecare dintre ele are menirea să propulseze procesul penal spre atingerea scopului său „...procesul penal implică desfășurarea unei activități compuse dintr-o succesiune de acțiuni reglementate de legea procesual-penală...”¹

¹ DCC nr. 9 din 27.01.2020 de inadmisibilitate a sesizării nr.197g/2019 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală (pct.17).

2. Procesul penal este o activitate strict reglementată de lege. Toată activitatea procesuală în ansamblul și instituțiile procesuale sunt reglementate în cele mai stricte limite ale legii. Acest fapt este justificat de aplicarea unor instituții procesuale cu caracter de constrângere (măsuri preventive, măsuri asigurătoare etc.) care, în cazul aplicării ilegale, pot provoca prejudiciu drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor.

3. Procesul penal este desfășurat într-o cauză penală. El nu poate fi realizat pe o altă bază decât în cazul în care organul public, competent a realiza procesul penal, este sesizat de existența unei pregătiri a infracțiunii, a tentativei la infracțiune sau a infracțiunii consumate.

4. Procesul penal este o activitate desfășurată numai de organe speciale de stat. Acestea sunt, potrivit legii, organele de urmărire penală și instanțele judecătorești.

5. În desfășurarea sa, procesul penal include organele publice competente, părțile și alți subiecți. Părțile în procesul penal sunt persoanele fizice sau juridice care au drepturi și obligații provenite din conținutul raporturilor juridice de procedură penală (bănuitul, învinuitul, partea vătămată, partea civilă etc.). Alți subiecți sunt persoanele care favorizează desfășurarea procesului penal (martorul, expertul, specialistul, interpretul etc.)

„Scopul procesului penal este protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată (art. 1 alin. (2) CPP)”

În baza celor expuse putem afirma că **procesul penal** constituie o activitate complexă, strict reglementată prin lege, desfășurată de organe publice, la care își dau activ concursul părțile ca titulare de drepturi, interese și obligații, cu antrenarea altor subiecți, activitate orientată spre soluționarea justă a cauzelor penale.

Deși scopul procesului penal este prevăzut expres în alin. (2) al art. 1 CPP, neadmiterea violării drepturilor fundamentale ale participanților procesului în calitate de obiectiv al activității organului de urmărire penală și a instanțelor de judecată este prevăzut în alin. (3) al aceluiași articol.

Motivarea propriu-zisă într-o Decizie de achitare a persoanei pe unul din cele 2 capete de acuzare, începe la pct. 7.1 cu indicarea art. 1 alin. (3) CPP RM și citarea textului acestei norme.¹

¹ DCP al CSJ nr. 1ra-43/2015 din 24.02.2015. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2015, nr.7, p.12.

Prin *protecția persoanei, societății și statului de infracțiuni* (în sensul art. 1 alin. (2) CPP) este urmărită de Legislativ, nu numai scopul de combatere a criminalității concomitent cu garantarea dreptului constituțional de acces liber la justiție (art. 20) dar și repunerea în drepturile violate ca urmare a comiterii infracțiunilor: la libertate individuală și siguranță, la viața privată, la proprietate etc., precum și compensarea prejudiciilor cauzate.

„În orice societate democratică protecția persoanei este una din atribuțiile de bază ale statului.”¹

În opinia profesorului Igor Dolea „(...) scopul procesului penal nu poate fi protecția societății, aceasta fiind unul dintre atribuțiile și sarcinile statului.”² „Procesul penal are drept scop soluționarea unui conflict rezultat dintr-un atentat fie la o valoare publică fie la o valoare privată.”³ Deci putem susține că procesul penal ar putea să contribuie la soluționarea conflictului între persoană și stat (în calitate de reprezentant al societății, atunci când se presupune întemeiat că aceasta a încălcat legea penală.

CC utilizează termenul *sarcinile procesului penal*, care ar fi *stabilirea adevărului și exercitarea unei justiții echitabile*, între care ar trebui să existe echilibru, asigurat prin instituirea normelor procesual penale.⁴

„În CPP al României din 2010 nu mai regăsim un text asemănător celui din art. 1 din CPP din 1968, legiuitorul considerând că nu legea trebuie să contureze scopul procesului penal, ci doctrina are această sarcină.”⁵

„Totuși, legiuitorul nu s-a putut despărți pe deplin de dispozițiile art. 1 din CPP din 1968 și a reglementat în art. 1 din CPP al României din 2010 obiectul și scopul normelor de procedură penală. În alin. (2), s-a precizat că normele de procedură penală urmăresc asigurarea exercitării eficiente a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și celorlalți participanți în procesul penal, astfel încât să fie respectate prevederile Constituției, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum și ale pactelor și tratatelor

¹ HCC nr. 26 din 23.11.2010 asupra excepției de neconstituționalitate a prevederilor alin. (6) art. 63 din Codul de procedură penală (pct.7).

² Dolea I. Drepturile persoanei în probatoriul penal: conceptul promovării elementului privat. Ed. Cartea Juridică, Chișinău 2009., p.57.

³ Dolea I. op.cit. p.332.

⁴ HCC nr. 12 din 14.05.2015 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 287 alin. (1) din codul de procedură penală (pct.68).

⁵ Gh. Ivan. Procesul penal între tradiție și inovație. În: Revista Dreptul, nr.7, București, 2011, nr.7, p.181.